

Overal en nergens thuis

Zorg voor Third Culture Kids

Steve en Gill Bryant
(1^e editie 2001 door Jean E. Barnicoat)

Ontwerp omslag: Jongboek.nl
Binnenwerk en illustraties: WEC Nederland

ISBN 9789463188449
NUR 100

Eerste druk, 1^e oplage 2016

© 2016 Copyright WEC Nederland
© 2016 Copyright Nederlandse vertaling
© 2010 Copyright Gereviseerde versie *TCK Education and Welfare* Steve & Gill Bryant
© 2001 Copyright Oorspronkelijke titel *Missionary Kids manual* Jean Barnicoat

Vertaald uit het Engels door Piet Versteeg, Ve Lutke en Kezia Schoonveld-van der Zwan.

Bewerkt voor de Nederlandse uitgave door Kezia Schoonveld-van der Zwan.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd, in een geautomatiseerd gegevensbestand opgeslagen of openbaar gemaakt worden, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, of enig andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever of een vergunning voor beperkt kopiëren.

WEC is een internationale, interkerkelijke zendingsorganisatie die het Evangelie van Jezus Christus aan alle volkeren wil brengen die er nog niet mee in aanraking zijn gekomen. WEC Internationaal heeft momenteel meer dan 1800 medewerkers uit bijna 90 landen die samen in ongeveer 70 landen Jezus Christus dienen.

Educatieve uitgaven algemeen

INHOUDSOPGAVE

Dankwoord.....	9
Inleiding.....	11
I. Achtergrond.....	13
II. Missionary en Third Culture Kids begrijpen.....	20
1. Third Culture Kid zijn. Een beschrijving.....	20
2. Third Culture Kid Zijn. Een praktisch overzicht.....	34
3. Wie ben ik?	46
4. Karla's Verhaal	47
5. De Terugkeer naar Bangladesh	51
III. Transities in het Leven van het Gezin	55
6. Wat is transitie?	55
6.1 Algemene informatie.....	55
6.2 STAD- techniek om afscheid te nemen.....	58
6.3 Reacties op transitie.....	60
6.4 De houding van de ouders en het aanpassen aan een nieuwe situatie	63
7. Veranderingservaringen en de TCK. Een casus.....	65
8. Gezin op weg: Kinderen voorbereiden op emigratie en ze steunen tijdens transitie.....	78
8.1 Waarom zendingskinderen voorbereiden op emigratie?	78
8.2 Behoeften van kinderen die verhuizen naar een andere cultuur	81
8.3 Gezinsvoorbereiding	83
8.4 Ideeën voor ouders om hun kinderen te helpen.....	84
8.5 Kinderen helpen bij de overgang naar een nieuwe cultuur	86
9. Re-entry of terugkeer.....	91
9.1 Introductie	91
9.2 Wat is re-entry?	92
9.3 Voorbereiden voor de re-entry	94

9.4	Nadenken over scholing.....	100
9.5	Het verhuisproces.....	104
9.6	Re-entry feiten op lange termijn.....	107
9.7	Terugkomst voor korte tijd vanwege verlof.....	111
9.8	Advies van Third Culture Kids aan andere TCK's bij re-entry.....	112
9.9	Advies van Third Culture Kids aan ouders over re-entry.....	113
9.10	Ervaringen van een MK bij re-entry (vier jaar na vertrek uit Afrika geschreven).....	115
9.11	Plotseling vertrek van het zendingsveld.....	117
IV.	Gezin en opvoeding.....	125
10.	Ontwikkeling van een gezonde gezinsbasis voor de MK.....	125
11.	Het gezin en de bediening.....	128
12.	Ontwikkeling van christelijke waarden binnen het gezin.....	133
13.	Het belang van vaders in MK ontwikkeling.....	137
14.	TCK's en nationaliteit.....	142
15.	Waar is Thuis? Cultuur aan TCK's uitleggen.....	144
16.	Lange termijnplanning in het leven van TCK's.....	147
17.	Moedertaal of lokale taal?.....	153
17.1	Wonen in het gastland.....	153
17.2	Meertaligheid.....	155
18.	Interculturele huwelijken en MK's.....	163
19.	MK's bestand maken tegen sektes.....	168
20.	Kinderen in gesloten landen.....	172
21.	Deskundig advies ontvangen.....	182
22.	Praktische gezondheidskwesties.....	186
V.	Onderwijs.....	190
23.	Het dilemma van de ouders.....	190
24.	Scholingsopties voor TCK's en de implicaties.....	195
24.1	Onderwijs aan huis.....	196

–	<i>Thuisonderwijs</i>	196
24.1.2	<i>Afstandsonderwijs</i>	205
24.1.3	<i>Online scholen</i>	207
24.1.4	<i>Gezamenlijke aanpak: coöpschool</i>	210
24.1.5	<i>Veldscholingssysteem</i>	212
24.2	Lokale nationale scholen	214
24.3	MK scholen	218
24.4	Dependance scholen. Kleine onderwijscentra die verbonden zijn met een centrale school.....	221
24.5	Internationale scholen.....	223
24.6	Scholing in het thuisland van de ouders.....	226
24.7	NTC scholen	227
25.	Zendingsgezinnen en internaatschool	229
26.	De opleiding van onze kinderen, een moeder kijkt terug	240
27.	Leerproblemen	242
27.1	Wat zijn deze leerproblemen?.....	243
27.2	Wat moeten ouders doen als hun kind een bepaalde stoornis heeft? 251	
27.3	Hoe kan de zendingsorganisatie helpen?	254
	Bijlagen	257
	Bijlage 1. Wat moet er in een portfolio?	257
	Bijlage 2. Inventarisatie van onderwijsvoorkeuren en verwachtingen	259
	Bijlage 3. Werkblad Onderwijsplanning	263
	Bijlage 4. Kinderbeschermingsbeleid	267
	Bijlage 5. Vragen voor leiders die fungeren als mentor	274
	Bijlage 6. Vergelijking van verschillende internationale onderwijssystemen	281
	Bijlage 7. Aanbevolen literatuur	288
	Bijlage 8. Hulpbronnen voor TCK's en ouders	291
	Bijlage 8. Begrippenlijst	296

Dankwoord

Dankbetuigingen van Jean Barnicoat in de eerste editie

Ik wil mijn collega's bedanken die mij de onschatbare ondersteuning hebben gegeven die ik nodig had. Ik ben dank verschuldigd aan de ontelbare ouders en zendingskinderen, wier bijdragen een unieke dimensie aan dit werk hebben toegevoegd en aan de vele gebedspartners die net zo hard hebben gebeden als ik op de computer heb gewerkt. Ik waardeer de hulp en het harde werk van degenen die op verschillende niveaus betrokken zijn geweest bij het controleren van het manuscript en die nuttige suggesties ter verbetering hebben gedaan, voordat het gedrukt werd. Dit boek is een groepsprestatie in elke betekenis van het woord.

Ten slotte, maar zeker niet in het minst, dank ik de Heer voor de verrijking van mijn leven, die Hij me liet ervaren, door me het grote voorrecht te geven zoveel TCK's en hun ouders te mogen dienen.

Opgedragen

Aan de vele MK's die trouw hebben gebeden voor hun 'tante' Jean.

Dankbetuigingen van Steve en Gill Bryant voor de tweede editie

In vele opzichten is wat in deze handleiding is geschreven gevormd door onze eigen ervaringen. Gill is een 'Third Culture Kid', wiens vader voor het Ministerie van Defensie van het Verenigd Koninkrijk werkte en heen en weer reisde tussen verschillende posten die verbonden waren aan de marinewerven. Onze drie zonen hebben zowel negen jaar Afrikaanse ervaring als het Verenigd Koninkrijk in hun ziel. Steve behoort, met zijn monoculturele achtergrond, tot een minderheid in het gezin, maar door de vele internationale reizen die hij heeft gemaakt na het verlaten van het ouderlijk huis lijkt hij een

grote inhaalslag te maken! We hebben ook geprobeerd zo veel mogelijk te putten uit de ervaringen van andere mensen die we kennen of tijdens onze reizen hebben ontmoet.

We willen graag Hanni Böker bedanken, onze mentor en gids van het Internationale Hoofdkwartier van WEC, als ook Jonathan en Linda Chamberlain, die daarvoor deze positie vervulden. We hebben met honderden fantastische collega's gewerkt op zowel Bourofaye Christian School (BCS) als tijdens bezoeken over de hele wereld en hebben nu een wereldwijd team van MK Consulente(n). We vinden het geweldig om te weten dat onze steeds groter groeiende familie van volwassen MK's actief is in het christelijk geloof en op zoveel manieren voor God werkt. Het is een enorm voorrecht geweest om deel van hun levens te mogen uitmaken en dat is het nog steeds. Wij kunnen alleen maar Jezus dank aan God voor al deze mensen beamen.

Inleiding bij de eerste editie door Jean Barnicoat

‘Mijn man en ik zouden graag naar het buitenland gaan en betrokken raken bij zendingswerk. We zijn nu al een aantal jaren geïnteresseerd in gemeentestichting, maar we maken ons zorgen over onze kinderen en hun onderwijs.’ Een opmerking als deze geeft de gedachten en zorgen weer van veel christenen die erover denken om zendingswerk in het buitenland te doen. Dit kunnen mensen zijn die op een Bijbelschool zitten om zich voor te bereiden om voor de Heer te werken. Het kunnen ook mensen zijn die aanzienlijke ervaring hebben met de bediening binnen hun kerk of mensen die betrokken zijn bij een kort project in het buitenland waar zij zendingen hebben ontmoet die betrokken zijn bij een buitenlandse bediening.

Het doel van dit handboek is om te voorzien in een makkelijk leesbaar boek met een praktische benadering waardoor huidige en toekomstige ouders met een roeping als zendeling beter geïnformeerd zijn bij het benaderen van problemen die zij en hun kinderen tegenkomen. Het is geschreven vanuit een perspectief van WEC Internationaal en hopelijk heeft het een internationaal karakter.

Dit handboek bevat onder andere de volgende informatie:

- Bronnen van artikelen over de opvoeding en het welzijn van MK's, geschreven door schrijvers van over de hele wereld,
- Persoonlijke ervaringen op de Vavoua International School en mijn bezoeken aan de Bourofaye Christian School en internaten van WEC Internationaal voor MK's in West-Afrika,
- Mijn bezoeken aan een aantal andere buitenlandse locaties,
- De vele gesprekken met MK's en zendingsouders.

Dit boek richt zich op de complexere zaken waarmee gezinnen van zendingen te maken krijgen. Hoewel het in de eerste plaats voor ouders is geschreven, hoop ik dat het ook een waardevol instrument

en een bron mag zijn voor al degenen die betrokken zijn bij de zorg voor en onderwijs aan MK's. Het is mijn gebed dat de Heer dit handboek wil gebruiken om onze kinderen te helpen om verder te gaan in de volheid die God voor hen heeft.

Inleiding bij de tweede editie door Steve en Gill Bryant

We proberen met deze editie verder te gaan waar Jeans eerste editie eindigde. Er zijn een paar nieuwe onderwerpen bijgekomen, zoals de uitbreiding op het hoofdstuk over meertaligheid. Dit benadrukt de verandering van de aard van zendingsorganisaties, nu wij steeds meer mensen aannemen uit de snel opkomende niet-Engelstalige landen. Er is ook een uitgebreid gedeelte over gesloten samenlevingen toegevoegd, aangezien veel van onze gezinnen in een dergelijke omgeving werken. Daarnaast is er een hoofdstuk over kindbeschermingsbeleid bijgekomen, nu we ons steeds meer realiseren hoe belangrijk dit is. We hebben dezelfde bronnen als Jean gebruikt voor onze inspiratie en informatie. Onze ervaringen op de Bourofaye School alsook onze bezoeken aan alle scholen waarbij WEC betrokken is, zijn toegevoegd aan vele gesprekken met MK's, ouders en collega's van andere zendingsorganisaties.

Inleiding bij de Nederlandse vertaling door Kezia Schoonveld

Er is al veel geschreven over TCK's in het Engels. Helaas is niet iedereen in Nederland in staat dit goed te begrijpen. Wij vinden het belangrijk dat zowel de zendende organisatie, de achterban, familie en vrienden en de zendingswerkers zelf goed begrijpen welke zaken er spelen als een gezin uitgezonden wordt naar het buitenland. Het is ons gebed dat deze handleiding tot een groter begrip mag leiden van de uitdagingen waar zendingsgezinnen mee geconfronteerd worden en dat zowel zij zelf als hun ondersteunend netwerk in staat mogen zijn om deze uitdagingen aan te gaan en de TCK's kunnen helpen om alle veranderingen die zij meemaken goed te verwerken.

I. Achtergrond

TCK's - Waarom dit boek?

De afgelopen twintig jaar zijn de voorzieningen voor onderwijs en welzijn voor TCK's aanzienlijk verbeterd. Daar zijn verschillende redenen voor. De belangrijkste hiervan zijn de invloed van grote internationale conferenties zoals de International Conference for Missionary Kids in Manilla in 1984, de invloed van boeken zoals "The Third Culture Kid Experience" (Pollock, D.C. en Van Reken, R.E. eerste editie in 1999, herzien in 2009) en het groeiend besef van het feit dat problemen in het verleden werden veroorzaakt door het gebrek aan een duidelijk TCK beleid bij veel organisaties. Het is ook belangrijk om te noemen dat veel TCK's leiding geven aan interculturele zendingsorganisaties en de boodschap van hun boeken en conferenties veel gehoor heeft gekregen. In grotere zendingsorganisaties is het nu de norm om consultants in dienst te hebben voor het onderwijs en welzijn van TCK's. Er zijn verder veel organisaties die niet aan een zendingsorganisatie zijn verbonden en vergelijkbare diensten en specialistische kennis aan kleinere zendingsorganisaties leveren.

Waarom zou al deze tijd en energie juist aan TCK's besteed moeten worden? Het eenvoudigste antwoord op deze vraag is dat ze veelal op dezelfde wijze deel uitmaken van onze organisatie als hun ouders.

Een gezegde van de Bainouks uit Senegal vergelijkt vaders met twee soorten bomen: de mangoboom en de oliepalm. Oliepalmbomen verschaffen telkens slechts schaduw aan een klein stukje grond, dat vaak op enige afstand van de boom gelegen is.

Zo vergaat het de vader die teveel tijd besteedt aan zaken die ver van huis zijn. Een volgroeide mangoboom daarentegen biedt de hele dag veel meer schaduw aan een veel groter oppervlak. Een vader die goed voor zijn gezin zorgt biedt niet alleen voor hen een veilige beschutte haven, maar ook voor anderen. Een gezond gezin staat er voor open om ook anderen onder hun 'mangoboom' uit te nodigen.

Vele zendingsorganisaties zien zichzelf als gezinsgericht, zelfs als een grote familie, en dus past dit gezegde ook bij ons. Veel van ons interculturele werk is gericht op de behoeften van zeer kwetsbare kinderen, maar hierbij moeten wij onze eigen kinderen niet verwaarlozen – de mangoboom die een veilig toevluchtsoord is voor oorlogsvluchtelingen of kinderen die uit de mensenhandel zijn gered, moet ook onze TCK's beschaduwden.

Er zijn twee andere duidelijke redenen om aandacht aan TCK's te besteden, namelijk de noodzaak om voor onze gezinnen te zorgen zodat de zendingsorganisaties goed functioneren en om de grote talenten van onze kinderen te stimuleren.

Het zendingswerk wordt sterk beïnvloed door de behoeften van MK's. De meeste zendingsgezinnen moeten hun interculturele bediening in de steek laten vanwege het onderwijs van de kinderen, vaak juist op het punt dat ze het meest effectief worden. Hoe meer wij kunnen doen om hen op locatie te steunen en goede onderwijsmogelijkheden te bieden, des te meer kans er is dat we effectieve zendingswerkers kunnen behouden.

Binnen de gemeenschap van TCK's ligt een groot potentieel voor leiderschap in de zending, in ander 'christelijk' werk en in de wereld in het algemeen. Veel van de TCK's met wie wij hebben gewerkt hebben nu een interculturele bediening, geven leiding aan kerken en aan andere groepen in hun paspoortland of zijn trouwe getuigen van God op hun 'seculiere' werkplek. Het is fantastisch om te zien hoe

mogelijkheden in hun leven worden gerealiseerd terwijl zij God op zoveel verschillende manieren dienen.

De veranderende visie op onderwijs aan MK's

In het prille begin van de moderne zendingsbeweging kwamen zendelingen bijna uitsluitend uit het Westen. Kinderen werden vaak lange tijd van hun ouders gescheiden, soms zelfs jaren, terwijl ze naar school gingen in hun land van herkomst. Ze woonden dan bij familieleden of gastouders of in internaten of tehuizen zoals The Elms in Schotland*.

Deze trend veranderde toen de vraag naar hechtere relaties tussen ouder en kind leidde tot het oprichten van internaten in of nabij het land waar de ouders bij het zendingswerk betrokken waren. Sommige van deze scholen zijn meer dan honderd jaar geleden opgericht en nog steeds in gebruik, maar de meeste stammen uit de tweede helft van de twintigste eeuw. Voor kinderen betekende dit nog steeds dat ze gescheiden waren van hun ouders, maar ze konden hen wel vaker bezoeken en de kinderen konden ook bij hun ouders zijn tijdens de schoolvakanties.

De laatste tijd heeft het gezin veel veranderingen ondergaan in het Westen. Het gezinsleven is zo onder druk komen te staan dat gezinsstructuren steeds meer uit elkaar vallen. Binnen de christelijke gemeenschap is hier een reactie op geweest met veel nadruk op Bijbelse normen voor het gezin en de juiste manier om kinderen op te voeden. Dit heeft op zijn beurt weer invloed op de zendingsgemeenschap, waar zendingkandidaten met vragen komen over hun rol als ouders in de context van eisen die de bediening stelt. Vroeger had de bediening in veel gevallen een hogere prioriteit dan het gezin, maar nu is het gezin in veel gevallen bovenaan komen te staan.

Deze druk heeft voornamelijk tot twee richtingen geleid voor onderwijsmogelijkheden op het zendingsveld. Een daarvan is de

enorme toename van thuisscholing. De andere is dat er veel meer Engelstalige scholen voor TCK's zijn opgericht in grote steden over de hele wereld, op seculiere of christelijke basis. Dit heeft ook weer grote invloed gehad op de verspreiding van christelijke werkers met gezinnen, omdat de scholen een 'magnetische' werking hebben. De meerderheid van de gezinnen trekt naar deze steden en relatief weinig van hen zijn nu bereid om in dorpen en kleinere plaatsjes te werken of zelfs in grotere steden zonder betaalbare onderwijsmogelijkheden voor MK's. Thuisscholing werkt meestal voor gezinnen met kleine kinderen en geeft veel flexibiliteit op gebied van wonen en werken.

De meerderheid van de ouders bereikt echter een stadium waar men voelt dat de kennisoverdracht hun boven de pet gaat, meestal als het kind begint met het middelbaar onderwijs. Hierdoor is het gezin vaak gedwongen om naar de grote steden te verhuizen om een geschikte school te vinden.

Een andere ontwikkeling die in de jaren negentig en in de 21ste eeuw heeft plaatsgevonden is het groeiende aantal zendelingen, velen van hen met gezinnen, uit andere delen van de geëvangeliëerde wereld. Deze komen voornamelijk uit Latijns-Amerika en Aziatische landen. Dit is met name zichtbaar in WEC Internationaal, waar geen enkele nationaliteit overheerst, maar hetzelfde gebeurt bij veel andere organisaties waar wij mee samenwerken. Deze trend ontwikkelt zich nog steeds en is aan het versnellen door de nieuwe zendelingen die uit Sub-Saharisch Afrika en Aziatische landen komen.

Hierdoor staan wij voor groeiende uitdagingen:

- a) We moeten een goed begrip kweken van de eigenschappen en mogelijkheden van MK's bij een steeds diverser wordende zendingsgemeenschap.
- b) We moeten de juiste oplossingen vinden voor het onderwijs van TCK's en bereid zijn creatiever te denken vanwege de

complexiteit van de achtergronden en nationaliteiten van onze kinderen.

Deze verschillende achtergronden zorgen voor verschillende behoeften wanneer onze kinderen terugkeren naar hun paspoortland. Wij moeten, bijvoorbeeld, erkennen dat Latijns-Amerikaanse en sub-Sahara-Afrikaanse kinderen een heel ander toekomstperspectief zullen hebben dan de Amerikanen die voorheen een meerderheid van Mission Kids vormden.

**Voor archiefmateriaal over The Elms, lees "Children Crossing" door Betty MacIndoe (1973).*

Veronderstellingen en vooroordelen

Er zijn veel positieve punten te noemen bij het opgroeien in het buitenland. Er zijn echter ook negatieve kanten. Hoewel TCK's zich hiervan bewust kunnen zijn, moeten ze er toch ook op voorbereid worden. In veel gevallen zijn de voordelen de keerzijde van de nadelen. Meertaligheid is bijvoorbeeld een groot voordeel, maar er zijn ook valkuilen die men moet vermijden. De volgende hoofdstukken behandelen deze problemen en laten zien hoe de voordelen benut en de uitdagingen overwonnen kunnen worden.

"We komen al gauw in de verleiding om te denken dat kinderen een oneindige veerkracht hebben. Ze herstellen zich en passen zich aan. Wij zijn er allemaal op gebouwd ons aan te passen en die aanpassing vindt inderdaad plaats. Of het een goede aanpassing is en of het wel of geen emotionele littekens achterlaat is echter een ander verhaal" (1999, Raising Resilient MK's).

Kinderen die als TCK opgroeien in het buitenland gaan anders naar de wereld kijken dan hun ouders. Dit komt door de vermenging van culturen die ze ervaren tijdens hun groei naar volwassenheid. Sommige mensen veronderstellen dat het verblijf in het buitenland gedurende de kinderjaren en adolescentie kinderen zal schaden.

Deze bezorgdheid ontstaat vanuit een andere populaire 'misvatting', nl. dat de kwaliteit van buitenlandse opleidingen vaak inferieur is. Om deze en tientallen andere minder deugdelijke redenen, is de verwachting dat de gerepatrieerde jongere grote problemen zal gaan krijgen bij 'het inhalen van de schade', na terugkeer in zijn of haar paspoortland. Deze slechte beeldvorming is gebaseerd op de veronderstelling dat zaken in de thuiscultuur van de ouders over het algemeen beter zijn en dat er onherstelbare schade zal ontstaan uit biculturele opvoeding en scholing.

De culturele ervaringen die gezinnen opdoen in een biculturele of multiculturele omgeving moeten als niet meer worden gezien dan ze zijn: voor het gemiddelde kind is het een positieve ervaring. Men is geneigd om eventuele problemen van TCK's te wijten aan het feit dat deze kinderen in het buitenland zijn grootgebracht. *Dit is grotendeels onrealistisch, omdat een aantal problemen die deze gezinnen en kinderen hebben ook zouden voorkomen als ze niet een interculturele verhuizing hadden meegemaakt.* Er moet ook op gewezen worden dat TCK's dezelfde behoeftes hebben als elk ander menselijk wezen. Op dat gebied zijn ze niet anders dan andere mensen. Individuele personen hebben een verschillende mate van veerkracht. Deze veerkracht heeft zijn grenzen, maar kan worden vergroot en ondersteund door wijze en goed geïnformeerde verzorgers.

Er moeten ondersteuningsnetwerken bevorderd worden om ouders te helpen in alle stadia van de opvoeding het kind op goede en effectieve wijze groot te brengen. Vaak gaat men ervan uit dat het opvoeden van kinderen vanzelf gaat. In werkelijkheid is het doorgeven van opvoedingsvaardigheden door middel van literatuur, elektronische media, cursussen en minder formele voorbeeldfiguren onontbeerlijk om zending gezinnen te ondersteunen.

Zendingsorganisaties en hun kijk op het gezin kunnen op dit gebied enorme steun geven in de trainingsperiode en bij uitzending naar het

buitenland. Een aantal van onze uitzendbases organiseren formele cursussen en bieden mentoren aan om ouders te stimuleren hun vaardigheden op het gebied van ouderschap en gezinsleven in het algemeen te verbeteren. Vanwege de grote druk op gezinnen in veel landen waar onze werkers vandaan komen, komt het nu redelijk vaak voor dat sommige van onze mensen uit een disfunctioneel gezin komen. Hierdoor hebben ze nooit een goed voorbeeld gehad waarop ze de opvoeding van hun eigen kinderen kunnen baseren.

Het is op dit punt dat wij hopen dat deze handleiding zal helpen. Het stelt ouders in staat de kwetsbare balans tussen de eisen en wensen die zij voor hun gezin hebben te begrijpen, terwijl ze nog steeds aan Gods roep gehoor geven om aan iedereen het Evangelie te verkondigen.

Terugkijkend op zijn ervaringen zei een MK het volgende:

“Ik denk dat ik nooit een normaal leven kan leiden. Ik zou nooit kunnen leven met een gevoel van zelfgenoegzaamheid in een omgeving waarin alles onder controle is. God vertrouwen, naar Zijn wil verlangen en dit ten uitvoer brengen is normaal voor mij... We moeten weten dat wij anders zijn, maar wij moeten ook weten dat we speciaal zijn en dat er steun is om anders te zijn voor God... MK's zijn opgevoed om over water te lopen en als ze thuiskomen wil de kerk dat ze weer terug in de boot stappen. Het laatste wat God nodig heeft is nog meer onafhankelijke volwassenen... Ik prijs de Heer dat ik ben grootgebracht op het zendingsveld...

Mijn advies aan alle MK's is dat je zowel moet accepteren als realiseren dat je anders bent en dat je in Gods ogen heel speciaal bent. Wees daar trots op!”

Bronnen:

- Knell, M. *Families on the move*. Monarch Books: 2001.
- Bowers, J (red). *Raising Resilient MK's*. WEC Canada: 1999. (Dit boek is ook gratis te downloaden bij http://www.missionarycare.com/ebook.htm#resilient_mks De computeruitdraai is via postorder te verkrijgen bij WEC Canada info@wec-canda.org)
- Pollock, D., en Van Reken, R. *The Third Culture Kid Experience*. NB Intercultural Press: 1999 (2e editie: 2009).

II. Missionary en Third Culture Kids begrijpen

1. Third Culture Kid zijn. Een beschrijving

Wat is een Third Culture Kid nu eigenlijk precies? Voordat we beginnen met een beschrijving van een TCK, helpt het om enkele feiten te noemen.

Sinds mensenheugenis hebben mensen altijd gereisd.

Mensen die leven en werken in een andere cultuur dan die van henzelf worden niet alleen beïnvloed door de cultuur van het gastland, maar ook door de culturen van collega's uit andere plaatsen. Hoewel ze grotendeels onderdeel blijven van de cultuur uit hun thuis- of paspoortland, veranderen waarden en wereldbeeld. Ze zijn niet volledig deel van hun nieuwe cultuur, maar ze zijn ook niet wat ze zouden zijn als ze in hun eigen land waren gebleven.

Deze mensen zijn deel geworden van een zogenaamde 'third culture' (derde cultuur) en hun kinderen worden daarom 'Third Culture Kids' genoemd.

De term 'Third Culture Kid' is niet nieuw. Deze werd in de jaren vijftig voor het eerst gebruikt door Drs. John en Ruth Hill Useem, die opmerkten dat er iets 'anders' was aan de kinderen van emigranten die zij tegenkwamen tijdens hun werk in India. Ze merkten op dat deze kinderen anders functioneerden, anders dachten, een andere basis hadden en vanuit een andere gedachtegang redeneerden.

Het interessante hieraan is dat de kinderen die aan deze definitie voldoen eigenschappen en standpunten delen die een band tussen hen schept.

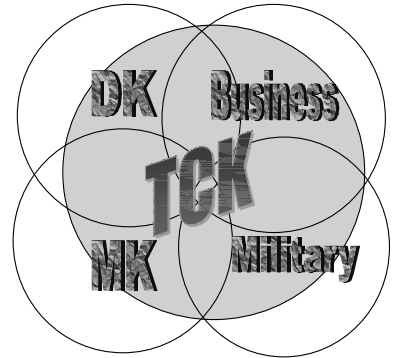
De verschillende groepen

DK: 'Diplomatic Kids', kinderen van diplomaten.

MK: 'Missionary Kids', kinderen van zendingswerkers.

Military: Dit kan gaan om kinderen van mensen in actieve militaire dienst of om kinderen van mensen die op een andere manier dienst doen in het leger.

Business: Hieronder vallen andere, kleinere TCK groepen, meestal kinderen van academici, avonturiers en onderzoekers die naar het buitenland gaan.

Het diagram toont aan dat al deze kinderen TCK's zijn en vele eigenschappen gemeen hebben. Toch heeft elke groep ook unieke eigenschappen.

Een paar van de belangrijkste eigenschappen die MK's van andere TCK's onderscheiden zijn bijvoorbeeld:

- Toewijding aan God en het doel van zendingswerk.
- Vaak meer betrokken bij de lokale cultuur en economie.
- Een groter besef van het doel van het verblijf in het gastland.

Natuurlijk geldt dit niet voor iedere MK, maar deze kenmerken komen vaak voor.

Definitie:

De algemene definitie van een 'Third Culture Kid' is: *een individu dat een aanzienlijk deel van zijn ontwikkelingsjaren heeft doorgebracht in een andere cultuur dan die van zijn ouders. TCK's hebben een relatie tot die andere culturen opgebouwd, maar zijn er geen deel van. Hoewel zij elementen van deze culturen in hun eigen levenservaring verwerken, voelen ze zich het meest thuis bij anderen die een soortgelijke achtergrond hebben.*

Het gebruik van deze omschrijving is zeer nuttig om TCK's te leren begrijpen.

Ten eerste zijn ze *individuen* en dus net zo gevarieerd als elke andere bevolkingsgroep. Net zoals er geen stereotype Nederlands, Chinees of Italiaans persoon is, zo bestaat er ook geen stereotype TCK.

Hoewel deze groep als geheel wel enige gezamenlijke kenmerken heeft, zijn het nog steeds individuen en willen ze lang niet altijd het etiket 'TCK' opgeplakt krijgen. Na het bijwonen van een aantal congressen, vertelde een jonge vrouw mij dat ze een hekel had aan het gevoel onder een microscoop te worden gelegd, geanalyseerd te worden, om vervolgens te worden verteld dat zij en alle andere TCK's therapie nodig hebben! Een andere factor die hiermee samenhangt is dat geen twee TCK's dezelfde ervaringen hebben of deze op dezelfde manier hebben beleefd. Iemand die bijvoorbeeld van zijn eerste tot zijn zevende jaar in een Zuid-Aziatisch land is geweest zal waarschijnlijk niet op dezelfde manier beïnvloed zijn door deze ervaring als iemand die daar van zijn eerste tot zijn achttiende jaar is geweest. Een andere MK die in het gastland komt op zijn zevende en vertrekt op zijn achttiende heeft weer hele andere ervaringen. De ontwikkelingsperiode waarin men in een andere cultuur leeft bepaalt de details.

Wanneer we spreken over een *aanzienlijk* deel van de ontwikkelingsjaren bedoelen we hier een periode mee die langer is dan een paar maanden; langer dan een vakantie in een andere cultuur. We bedoelen ook een periode waarin het kind echt betrokken is bij die andere cultuur. Uiteraard is de invloed die een cultuur op het kind heeft groter, naarmate het kind langer in deze andere cultuur blijft. Maar er zijn ook kinderen die steeds na korte termijn verhuizen van de ene plaats naar de andere en van de ene cultuur naar de andere. Dit heeft ook een grote invloed.

De ervaringen van deze kinderen zijn anders dan die van zogenaamde “jungle kinderen”, maar de invloed die het op hun leven heeft is waarschijnlijk net zo groot, hoewel anders.

De *ontwikkelingsjaren* omvat alles van de eerste herinnering tot ongeveer achttienjarige leeftijd. Ervaringen die voor de eerste herinneringen plaatsvonden zullen een indirecte invloed op de kinderen hebben, maar niet in dezelfde mate als de dingen die zij zich herinneren en die op directe wijze hun begrip van cultuur op lange termijn vormgeven. Ik gebruik vaak mijn zoon als voorbeeld om dit uit te leggen. Toen hij twee jaar was, reisden wij naar Frankrijk om de taal te leren. Hij kan zich deze tijd niet herinneren en er zitten ook geen Franse elementen in zijn manier van denken of culturele bewustheid. Het heeft echter wel een tijdelijk verstorend effect gehad in zijn vroege jaren toen wij weer naar huis gingen, waardoor hij in zijn jonge leven al twee keer verhuisd was.

De culturele verandering betekent meestal verhuizen naar een ander continent, maar dat hoeft niet altijd zo te zijn. Veel landen hebben een grote multiculturele geschiedenis, zoals bijvoorbeeld India of China, maar ook steeds meer Westerse landen worden multicultureel door massale migratie. Het verhuizen naar bepaalde delen van grote Europese steden kan ook al een culturele verandering zijn.

Het resultaat hiervan is dat het kind zich “overal en nergens” thuis voelt. Meestal voelen ze zich verbonden met het gastland of de gastlanden; een gevoel dat sterker wordt naarmate ze er langer blijven. Aan de andere kant weten ze ook dat ze er niet volledig thuishoren. Er zijn enkele uitzonderingen waar de TCK de nationaliteit van het gastland aanneemt en zo volledig integreert dat hij of zij meer een volledig ingeburgerde immigrant is.

Dit is nog duidelijker als ze in een omgeving leven waar hun huidskleur niet uit de toon valt, bijvoorbeeld bij kinderen van Britse ouders die in Frankrijk wonen of zwarte Afrikanen die in een ander Sub-Saharisch gebied komen wonen.

Vaak leven TCK's met het gevoel 'in het midden' te zitten, omdat ze midden in een mengelmoes van culturen zijn grootgebracht. Anderen voelen dat ze ergens tussen het paspoortland en het gastland in zitten. 'Thuis' kan altijd ergens anders zijn en het concept van een thuis op een bepaalde geografisch aangegeven plek is hen onbekend. Ze leren zich aan te passen, te overleven en succesvol te zijn, maar het concept van een thuis en ergens thuishoren blijft ongrijpbaar.

Vaak voelt het kind zich het meest verbonden met iemand die ook een achtergrond als TCK of een vergelijkbare interculturele achtergrond heeft.

Het is zeker geen toeval dat veel TCK's met andere TCK's optrekken of contacten aangaan met internationale studenten, immigranten en vluchtelingen. Bij dit soort mensen kunnen ze het meest zichzelf zijn en openlijk over hun achtergrond praten met weinig risico om op onbegrip te stuiten. Ze hebben veel gedeelde ervaringen. Veel MK's ontwikkelen en behouden ook een sterk geloof en veel MK's met een Westerse achtergrond vinden dat Afrikaanse, Latijns-Amerikaanse en veel Aziatische mensen veel alerter en spiritueel opener zijn in vergelijking met hun Westerse leeftijdsgenoten. Bovendien vinden veel TCK's het vaak frustrerend om met monoculturele leeftijdsgenoten op te moeten trekken, die in hun ogen "niet verder kijken dan hun neus lang is".

Er zijn TCK's die proberen zich niet te identificeren met andere TCK's vanwege alle pijn die zij met zich meedragen. Sommigen proberen zich als een kameleon aan te passen bij de monoculturele groep om nieuwe vrienden te vinden. Veel van hen, vooral in de gevoelige tienerjaren, vinden het niet prettig om anders te zijn en willen graag bij de rest van hun leeftijdsgroep horen.

Sommigen proberen er wanhopig bij te horen, omdat iemand ze heeft gezegd dat het niet goed is om een Third Culture Kid te zijn en de boodschap heeft gegeven: “als je teruggaat naar je land, moet je net zo zijn als de kinderen daar”.

Naar “huis” gaan betekent voor een Third Culture Kid niet hetzelfde als voor zijn of haar ouders.

Wanneer de ouders een jaar lang in hun land van herkomst zijn voor verlof, gaat het kind pas weer naar huis aan het *einde* van dat jaar wanneer het gezin weer teruggaat naar het buitenland. Om deze reden krijgt het ‘thuisland’ dus vaak de meer toepasselijke naam “paspoortland”. Teruggaan naar het paspoortland voelt voor een TCK als het bezoeken van een land in het buitenland dat ze goed kennen. Een andere trend is dat veel niet-Westerse TCK's niet teruggaan naar hun paspoortland, maar vanwege hun opleidingsmogelijkheden naar de VS gaan en daar vaak ook blijven wonen. Dit geldt in het bijzonder voor Koreaanse TCK's waarvan de grote meerderheid van de eerste generatie deze stap heeft gezet en zich bij de gigantische en nog steeds groeiende Koreaans-Amerikaanse gemeenschap heeft gevoegd.

Het 'Third Culture element' gaat nooit weg.

De ouders mogen dan misschien voormalig zendelingen, ambassadepersoneel of internationale zakenmensen zijn, maar hun kinderen zullen nooit voormalige Third Culture Kids zijn. Deze identiteit houdt niet op als de ouders terug in hun paspoortland zijn.

TCK beschrijving: enkele tendensen

Aanpassingsvermogen of rusteloosheid?

De meeste TCK's ontwikkelen een aanzienlijke flexibiliteit en aanpassingsvermogen. Het zien, horen, proeven en ruiken van nieuwe dingen is voor hen een manier van leven en draagt bij aan hun gave om nieuwe dingen te accepteren en zich hieraan aan te passen.

Deze karaktertrek, gepaard met hun verhuiservaringen, draagt echter ook bij tot een gevoel van ontheemd zijn. Overal en nergens thuishoren heeft een grote invloed op hun identiteit. "Thuis" is voor TCK's altijd "ergens anders" en ze verlangen er vaak naar om naar deze "andere plek" te gaan om zich thuis te voelen.

Voor sommigen wordt de worsteling met identiteit en een gevoel van thuishoren intensiever wanneer ze het gevoel hebben nog steeds thuis te horen in het buitenland als ze weer in hun paspoortland zijn. Sommige mentors, familie- of gemeenteleden met goede bedoelingen zullen misschien impliciet of expliciet zeggen dat de TCK zich over zijn TCK-zijn "heen moet zetten" en zich aan moet passen aan (moet worden zoals) de mensen in het paspoortland. Terugkeren op jongere leeftijd kan ook bijdragen aan het gevoel van iemand dat hij of zij niet echt een TCK is.

De oplossing voor velen is om te erkennen dat zij behoren tot de groep 'Third Culture Kids', die soortgelijke ervaringen hebben met opgroeien in een ander land dan hun eigen. TCK's voelen zich eerder geworteld in relaties dan in geografisch opzicht. Als ze nadenken over waar ze thuishoren denken ze eerder aan mensen dan aan een plaats. Buiten het horen bij de groep om, moet het individu zich realiseren dat het TCK-effect geen ziekte is en dat hun reacties begrijpelijk en normaal zijn.

Grote mobiliteit, een breed wereldbeeld, rijke herinneringen en niet bang zijn voor verandering kunnen allemaal bijdragen aan een neiging om vaak te verhuizen. Er is niets mis met mobiliteit, maar als

men er slachtoffer van wordt kan het destructief zijn voor het individu en de mensen om hen heen.

Het gezin dat de TCK later sticht kan ook slachtoffer worden van regelmatige verhuizingen die de relatie van het stel kunnen ondermijnen en voor destructieve spanning met hun kinderen kan zorgen. Tevens kan het leiden tot een blijvend gevoel van tijdelijkheid en de angst voor toekomstig verlies. Een dergelijke mobiliteit maakt planning op lange termijn moeilijk en versterkt de gewoonte om zich op het “nu” te focussen, zonder vrij te zijn om goede en redelijke keuzes voor de toekomst te maken. Een positief aspect hiervan is dat TCK's meestal al vroeg in het leven erkennen dat alle dingen eindigen en hier realistisch over zijn, hetgeen hen helpt om te gaan met grote veranderingen en verlies.

Het resultaat van deze combinatie van effecten is soms haast paradoxaal. Aan de ene kant gaan TCK's over het algemeen makkelijker vriendschappen aan, vaak op een dieper niveau dan niet-TCK's. Ze hebben hier veel op kunnen oefenen. Aan de andere kant kunnen TCK's op hun hoede zijn in het aangaan van een relatie en proberen te vermijden dat anderen hen zo goed leren kennen dat ze kwetsbaar zijn. Ze kunnen ook afstandelijk zijn om het verdriet te verminderen als ze weer afscheid moeten nemen. Dit soort gedrag past bij een mobiele levensstijl. Dit levert echter problemen op als deze gewoontes doorwerken in relaties zoals het gezin waar de TCK uit komt, het huwelijk, ouderschap en diepe, levenslange vriendschappen. Door de regelmatige ervaring van verlaten en verlaten worden, kunnen mobiele jonge mensen een zogenaamde “quick release response” ontwikkelen.

Wanneer er een aanwijzing is dat ze opnieuw afscheid moeten nemen, zelfs wanneer deze aanwijzing alleen maar een vermoeden is, kan een TCK te vroeg en te snel afstand doen van een relatie. Dit is ter een

verdediging tegen het verdriet dat de scheiding veroorzaakt, maar het kan ook destructief zijn in relaties die lang en betekenisvol kunnen zijn. Het is niet ongewoon dat TCK's in gedachten en emotioneel al weg zijn, soms al maanden voordat ze daadwerkelijk vetrekken. Dit kan voor aanzienlijk verdriet zorgen voor diegenen om hen heen die juist het beste willen maken van de tijd die ze nog samen kunnen doorbrengen.

De constante cyclus van verlies kan voor onverwerkt verdriet zorgen, wat leidt tot emotionele en psychologische problemen op het moment zelf en later in het leven. Dit soort onverwerkt verdriet is een veelvoorkomend resultaat van de vele verliezen die TCK's hebben meegemaakt. Het niet mogen rouwen, geen tijd nemen om verdriet te verwerken of het gebrek aan mensen die meelevend en troost kunnen bieden resulteren vaak in onderdrukking van het verdriet. Woede, depressie, extreme sympathie voor anderen die verdriet hebben en soms vertraagde verdrietige reacties op wat slechts een klein verlies lijkt, kunnen tekenen zijn van onverwerkt verdriet.

De TCK ontwikkelt vaak een sterke onafhankelijkheid. De mogelijkheid om op zichzelf te functioneren is een van de noodzakelijkheden voor een mobiele levensstijl. Echter, als deze onafhankelijkheid te ver gaat, kan isolatie van anderen leiden tot onnodige en ongepaste eenzaamheid. Vroeger, toen er nog geen gemakkelijke communicatie via het internet en goedkope telefoongesprekken bestond, was het moeilijk contacten te houden met internationale jeugdvrienden behalve via luchtpost en af en toe een zeer duur telefoongesprek. Dit was een groot verlies omdat deze mensen vaak de belangrijkste vrienden in het leven van TCK's waren.

Technologie stelt TCK's nu echter in staat om op redelijk goedkope wijze dagelijks te communiceren met vrienden via Facebook, Skype en andere sociale netwerken, bijna overal ter wereld. Deze manier om contact te houden is geweldig, zolang het er niet toe leidt dat het

vasthouden aan oude vriendschappen ten koste gaat van het aanpassen aan de nieuwe omgeving en het maken van nieuwe vrienden. In dat geval is er misschien contact over internet, maar niet in het echte leven.

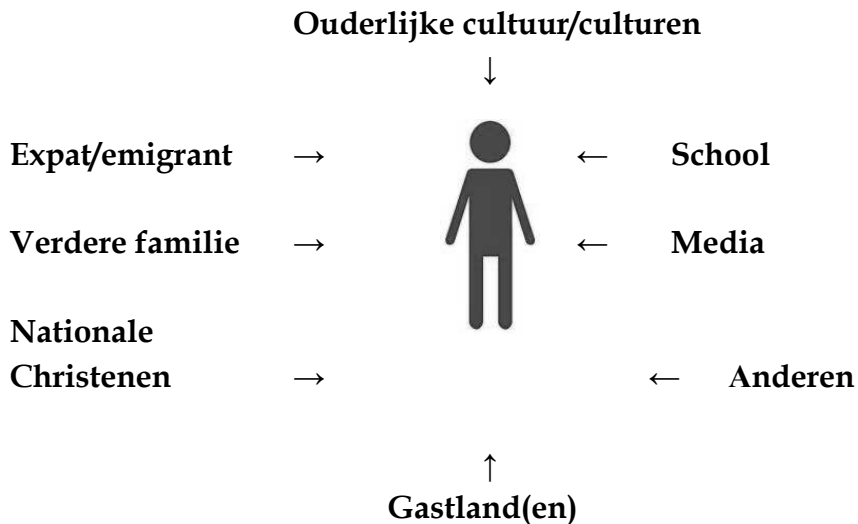
Uitgesteld puberaal gedrag kan ook het resultaat zijn van een emotioneel geladen combinatie van onverwerkt verdriet, woede en eenzaamheid, wanneer de TCK niet langer het gevoel heeft om inschikkelijk te moeten zijn.

TCK's moeten weten dat dit soort gedrag de kop kan opsteken als ze begin twintig zijn. Het hoeft niet noodzakelijk schade toe te brengen aan het leven van iemand, tenzij er overhaaste beslissingen worden gemaakt of acties worden ondernomen die onherroepelijke of verreikende gevolgen hebben. Andere factoren die hieraan bij kunnen dragen zijn het zeer geordende leven in een aantal MK scholen en de hoge verwachtingen van de gast- en internationale cultuur dat men zich aanpast en inschikt. Wanneer deze beperkingen bij re-entry niet langer aan hen worden opgelegd, heeft de TCK onvermijdelijk de behoefte zijn eigen weg te gaan en eigen persoonlijkheid te ontwikkelen.

Als de re-entry in de late tienerjaren plaatsvindt, kan het zijn dat de TCK dit proces later begint dan in de gebruikelijke vroege tienerjaren.

Over het algemeen zitten er in het leven van een persoon meer voordelen aan mobiliteit dan dat het moeilijkheden oplevert. De uitdagingen moeten echter worden aangepakt voordat en wanneer ze zich aandienen. Het kennen van de gevaren stelt ons in staat betere keuzes te maken.

Culturele Blootstelling: teveel of juist een voordeel?

Alle kinderen groeien op met een collectie van culturele waarden om hen heen, maar de situatie voor TCK's is veel complexer. De waarden van het gastland en/of de subcultuur van het paspoortland zijn belangrijke factoren waar hun monoculturele leeftijdsgenoten niet mee te maken krijgen. Sommige invloeden, zoals de familie, zijn over het algemeen veel zwakker, aangezien ze niet regelmatig contact hebben met grootouders, neven en nichten, ooms en tantes. De invloed van de ouderlijke cultuur of culturen is vaak alleen wat de ouders van hun eigen cultuur doorgeven. Hun versie kan echter verjaard zijn, omdat in de periode dat ze het land uit waren er dingen zijn veranderd, die ze niet hebben gemaakt. Dit kan ook leiden tot een geïdealiseerde of geromantiseerde versie die niet het totaalplaatje van de paspoortcultuur overbrengt, inclusief de minder positieve kanten. Dit is het zogeheten "Little America" effect, waarbij Amerikanen die buiten het land wonen meer Amerikaans zijn dan de Amerikanen in de VS zelf. In het schema hierboven wordt weergegeven welke culturen invloed hebben op de TCK. Hierin vallen subculturen van de expat gemeenschap, zoals bijvoorbeeld de zendingsgemeenschap, ook